

תוספת גררים*

הערתו הצודקת של מר יצחק אבינדי, שבאחד לחשינו על קצת דוגמאות שברשימתי "גררים" קרויה בשם "אין לאסור את המותר". מתוך שם זה אפשר היה לקטור, כאילו ביזנתי באותה רשימה לעניני היתר ואי-מדי, ולא הוא, כי לא באתו אלא לעיון בלבד וההיתרים והאיסורים ענין הם לבני-ספך. הכאתי לקט של אידישויזמים המצויים בספורי ברנר ומתוכם פרמתי כעין הסיבה לעצמה את אלה, שראיתי שיבוש בהם מצד הדקדוק או פגימה מרובה או מנעמה לשפה ואיננותה. תודתי נתונה, אפוא, למר אבינדי על שהע- מירני על כך, שלא דקתי בקצת דוגמאות. אך אודה, כי גם לאחר ראיתו המאושרות, אין הוא יכול ללמס אותי מן הספק, האם אסור לי להניח, כי בדוגמאות האלו אידישויזמים לפנינו. כלומר שעריון סובר אני, שלא יהי זה משנה אם אנית, כי ברנר שדרנו לה-ר- בות כאידישויזמים נטל את הניבים, "ללנגע על עצמי" — (ואפשר לצרף דוגמה שלא הכאתיה, יצחקו עלי (**)) — "להתפרנס מן", "אינה מאמינה לי את התבונה" לא דוקא ממסכות-שבת ומנהדריון, ברכות, כתובות או ספרים"ם וכו' אלא מתוך שימושה באי-*

* נתפחר.

(**) וידעתי שאפשר להרניו עלי כתוב ספורי-שחקו על משנתה" (איכה, א', ו').

דיש, בדרך שנמל אחרים, שפורטו ברשימתי ושהתרו פס עלי מוצא בהם אסורים לכל הדעות. ובהזמנות זו אישיב גם לאחד מידע, ששאלני באיזה שיעור ביקשתי בהערותי הקלות למצות את החומר המצוי בספורי ברנר. מתוך צירופי-הסיים שלי (ומ', וכדומה) שמוזגים הם למשלים, יכול היה ללמוד, שנכתפתתי בלקט בלבד, מלאי לכיון למיצויו של הענין. אך אעיר, כי הכאתי את רובי המשלים, הסובלים, כמובן, נופך. לאידישויזמים, דרך משל, אפשר לצרף ביטויים כמו, "אני מת מצחוק" (כ'שטארב פאר געלעכטער); "ילך אל האדמה" (גען אין דר'ערד אריון); "ראש בריא לא צריך לשים כערש דוי" (עפ"י מיט א געזונטן קאפ אין א קראנט בעט אריון); "קורעים מעל החיים ומעל המתים" (מ'ריויס, פון מויטע און לעבעדיגע). לדוגמה שהובאת בהערותי, "הטא הוא נגד עמקותם" אפשר לזווג את: "פרעות נגד וכו'". לשגיאות הנפרצות אפשר היה לצרף, "שהי תוליים" (בהוראת תלויים). לדוגמאות של מלים עבריות, שכנסו לאיריש וקיבלו בה משמ עות זו לעברית, אפשר להוסיף: "בן-ישוב" (א ישוב יצק); "היית אמתית הייתת להיות פה"; "סנטר טרפה". טעם של תרגום מאידיש מלגש במלה, "נושא" שהורא- תה סבל (א מרענער) ואולי גם בבטוי, הילדים הצע- צועים" יש מעין הר אסוציאטיבי לאיריש (צאצאעם).

בתחום ההרבה או השימוש בצורות לא נפרצות אפשר למנות כמה וכמה משלים נוספים. בפועל נמצא "מרוה" (= מרמה); כנפעל "גרת" ; "גב" טאה"; "גסטן"; בפועל "הגים מדוקחים"; בהתפעל "מתסטנה".

כמו כן אפשר למצוא תוספת של חידושי שמות תואר, שמושב היה לחמירם בסמיכות, "חרפיון העצרות י"י"; "בית הסוהר האונתי"; "פנים עפרוני-ריים"; "פרנסה נסית"; "גן עדן תוגדי"; ובכלל שמות תואר נוספים העשויים כמתכונת זו: "פחדתי"; "חיסיונית"; "תמרתית" (→ נחמד, חמוד); "צחוק פסקתי"; "עינים השבניות"; "עינים זכרניות".

לדוגמאות של שימוש במליצה בדרך של שנוי אפשר להוסיף: "עור עלה הדבר בדגליתם"; "נתנו אלהים לבני אדם להענות בו". לדוגמה של "קשר חות לכ" אפשר לצרף גם "שבדות-הלב".

וגם הארמיזמים סובלים תוספת; כ"בין מים למים" נמצא, וזלת הדוגמאות שהובאו, גם, "הדא בתולתא"; "שמע מניה"; "רחמנא ליצלן"; "בהרי הוצא לקו כרבא"; "מכאן ומכאן"; "דא עמא"; "שריד וקיים"; "מיעומא דמיעומא"; "בשכול וכשלו"; "סון דבדיותא"; "לחידורא"; "בהרא מחתא"; "מרא דעובדא"; "סנדריה ליה"; "בעל דבביו"; "לא גרמינו"; "איהו דמחי ואיהו דמסי"; ובמפורים אחרים: "חסר פא בעלמא"; "לעומק דענינא"; "מלתא דבדיותא".

גם כל הדוגמאות האלו סובלות עדיין תוספת, אך מי שיבקש אחריהן יעלה לקט מועט.

ובאהרונה אשיב גם למיודעי שתפס עלי כשיתח שבעל פה על שום ימה דאיתי לחסמך את הביטון "עיניו דליות" — — אל על" על הכתוב "דלו עיני מיהל למדום" (ישעיה ל"ה י"ד) ומתוך כך לבוא לידו סברה, שכדור השכ, "פועל כפול לנה ל"ה". תורתו נתנה להשגתו, כי הביאתני להכרת, שכדור לא נעלם ממנו היות המלה "דלו" מהפעלים הנפולים, אלא שאולי בזונה הפכה לנה ל"ה. כדי לגזור ממנו את הפועל. שכן מצאתי דוגמה נוספת לשימוש במשמעות זו: "שעה סצרה דלה עינו של המספר לאפלה שבה ליו", אך מתוכה דוקא למדים אנו, שגם היא וגם אחריה נבראו מתוך אסוציאציה לכתוב המפורש, שהרי בשתייהן נזכרות העינים בנושא-הדלילה, הדלילה או הדלילה הזאת.

ד. ש.

ואגב אעיר, כי ידוע וידועי, שאפשר בדרך כלל למצוא סבובין, ואילו גם בדחוק, לשיבושים הרבה וכמעט שאין לה שיבוש, שאי אפשר למצוא לו איזה צד קלוש של צידוש באינו ציטטה-רמזיה מפורשת או סעור-מלה וכבר העיר בצדס סד יצחק אבי נר ה עצמו לענין אחד ואתנהו לענין זה: "דוגמאות כאלו אינן תקיפות על הכלל מלה כי אם נאחו בשימוש כזה — נופל למצוא לכל טעות נסת, רמז, קל, במקרא או בתלמוד ואנה אנן באים?" ("לשוננו", כרך כ"י, חוברת ב').